

Hvad er en dansk film?

"Ved en dansk film forstås i denne lov en film, der er indspillet på dansk med overvejende dansk kunstnerisk og teknisk personale". Så kort og enkelt defineres en dansk film i den lov om film, der står foran sin revision. Det skulle tilsyneladende ikke være til at misforstå. I praksis har det imidlertid vist sig, at netop definitionen af, hvad der må betragtes som en dansk film, når der skal deles penge ud til at producere for, har været vanskelig at håndtere for filmbureaukraterne. Og denne usikkerhed har givet anledning til de mere kuriøse optrin på Det danske Filminstitut. Senest farcen omkring Jon Bang Carlsens *Time Out*, der gav to af instituttets tre konsulenter lejlighed til at springe op som løver for derefter et par dage senere at falde ned som får. Nu har Bang Carlsens film heldigvis fået den økonomiske statsstøtte, der var nødvendig for at lave den. Fra et formalistisk synspunkt er det i grunden svært at forstå hvorfor. Ganske vist er filmen indspillet med overvejende dansk kunstnerisk og teknisk personale. Men den er ikke indspillet på dansk, og den er ikke optaget i Danmark. Det sidste har man tilsyneladende ikke lagt vægt på i loven. Hvorfor? Når man har kunnet godkende den som støtteværdig skyldes det, at man føler sig tilfreds med, at filmen eftersynkroniseres til dansk. Men det står der ikke et ord om i loven. Hvorfor?

Ved den forestående revision af filmloven var det derfor nok nyttigt, om man viede lidt tid og opmærksomhed til en mere præcis definition af, hvad en dansk film er – i det mindste i lovens forstand. Thi med den voksende internationalisering, integration, harmonisering etc. vil der komme flere og flere filmprojekter, som kan give anledning til nye diskussioner og nye dispensationer. Den gældende definition er tilsyneladende ikke dækkende, når man i flere tilfælde er nødt til at dispensere fra den. At finde en definition på en dansk film, der ikke forhindrer originale og ukonventionelt tænkende, følede og skabende filmfolk i at få støtte til deres film, er måske ikke nemt. Men den fornyelse, der er konstant nødvendig i filmverdenen kommer snarere fra sådanne folk end fra dem, der holder sig til dansk-sprogede film, optaget i Danmark ved hjælp af fagforeningsorganiserede teknikere og medvirkende, der er rekrutteret fra Dansk Skuespillerforbund.

Men definitioner kan være spegede, og eksempler kan være illuminerende. Går vi uden for filmens verden skulle man således begynde at diskutere, om "Niels Klims underjordiske Rejse" er et dansk værk. Holberg skrev jo sin bog på latin. Eller om "Syv fan-

tastiske Fortællinger" er det, når den er skrevet på og udkommet på engelsk førend på dansk. Men der kan vel næppe opstå megen seriøs diskussion om, hvor vidt Holberg og Karen Blixen tilhører den danske litteratur eller ej. Og går vi til filmens verden er det en kendsgerning, at Carl Th. Dreyer overalt i verden betragtes som en dansk kunstner, selvom han lavede 7 af sine 14 film uden for Danmark. Man kunne derfor fristes til at forenkle definitionen til "Ved en dansk film forstås i denne lov en film, der er instrueret af en dansker".

Det ville på den anden side udelukke muligheden for, at betydelige udenlandske instruktører kunne få lejlighed til at få støtte til film, som de gerne ville lave i Danmark. Og det ville f.eks. have forhindret Max von Sydow i at få statsstøtte i Danmark til sin filmatisering af Herman Bangs "Ved Vejen", der som bekendt optages på dansk i Danmark og med overvejende dansk kunstnerisk og teknisk personale.

Derfor kunne man tænke sig, at der i den næste filmlov kunne komme til at stå: "Ved en dansk film forstås i denne lov en film, der er instrueret af en dansker og en film, der er indspillet på dansk med overvejende dansk kunstnerisk og teknisk personale". Hvilket hermed være foreslået til gunstig overvejelse.

lb Monty

Forslaget til ny filmlov

„Lovens formål er at fremme filmkunst og filmkultur i Danmark“. Står der i det forslag til ny filmlov, som kulturminister H. P. Clausen fremsatte i Folketinget 6. maj i år. Det står der også i den hidtidige lov fra 1982 (der blev justeret i 1983), hvor „filmkultur“ var nyt i forhold til 1972-loven, som skabte Filminstitutet med direkte statsstøtte til filmproduktion og konsulentordningen til sikring af kunst for pengene.

Tilføjjelsen af filmkultur var begrundet i Bemærkningerne til lovforslaget i 1982: „Samtidig er hovedformålet „fremme af filmkunsten“ udvidet til også at omfatte „filmkulturen“ i Danmark. Dette er sket ud fra den betragtning, at den hidtidige definition kan lede til en for snæver, „finkulturel“ opfattelse af, hvad det er lovens opgave at støtte, men tilsigter ikke nogen ændring i det kvalitetskrav, som hidtil har været gældende, og som fortsat tilsigtes opretholdt.“

Selv om denne formulering ikke entydigt åbner for støtte til „kommercielle“ film, så var baggrunden det faktum, at støtten ikke mere kunne betragtes som blot et supplement til den private filmindustri, idet alle film nu blev produceret med statsstøtte (siden Olsen-banden nr. 13 fra 1981 har ingen

film før den nye Jarl Friis Mikkelsen/Ole Stephensen her i 1987 været privat fuldfinansieret). Dermed har filmloven i praksis ansvaret for den samlede danske filmproduktion, selv om det sker i en „blandings-økonomi“ med private producenter og udlejere og private biografer. Og derfor bør loven sikre noget for enhver smag i overensstemmelse med kulturlovgivningens almindelige krav om alsidighed (uden at dette ord har sneget sig ind i filmlov eller -lovforslag).

I praksis har man da også kunnet iagttage en mere alsidig filmstøtte fra Filminstitutet siden 82-loven, i hvert fald har der været flere folkelige film. Dog har der ikke været nok til at hindre publikumsflugten fra danske film, hvor besøgstallet næsten er halveret siden 1981, mens det til udenlandske film i danske biografer kun er reduceret med en fjerdedel. Til gengæld kan støtten til folkelige film have medvirket til at opmuntre privat risikovillig kapital, idet den private andel af de iøvrigt stærkt stigende produktionsomkostninger er øget fra 27% til 43% 1981-85, selv om indtjeningen jo ikke er steget tilsvarende og i 1985 dækker under halvdelen mod næsten den fulde private investering i 1981. Hertil kommer så statsstøtten, der ydes som lån, men i praksis har fungeret som tilskud, da næsten intet er blevet tilbagebetalt. For at filmproduktionen kan løbe rundt for producenterne, må staten dække gennemsnitligt 75% af udgifterne.

Men det er jo et gennemsnit for alle film, hvor kun en mindre del har været folkelige, populære film. Tilføjjelsen af „filmkultur“ i 82-loven, den mere „alsidige“ støttepraksis siden da, og producenterens stigende andel af udgifterne følges op i det aktuelle lovforslag. Her er den vigtigste ændring nemlig indførelse af et tostrengt støttesystem. Foruden bevarelse af det nuværende system med konsulenterne, der står for en kunstnerisk vurdering af projekter, indføres et nyt system: producenter, der stiller med 50% af kapitalen, kan få de andre 50% fra FI uden kunstnerisk konsulentvurdering. Denne ordning blev i 1986 foreslået af filmbranchen i en henvendelse til kulturministeren, som i fremsættelsen af lovforslaget også klart udtrykte hensigten, „at fremme spillefilm, der henvender sig til et større publikum“.

50/50 systemet

Der er i lovforslaget sat et maksimum på 3,5 millioner kroner pr. film efter 50/50 systemet og ialt kalkuleret med 15 mio. kr. årligt på den konto, der lægges oveni den hidtidige bevilling og benyttes som garanti for banklån (altså ikke direkte statslån, som det efterhånden praktiseres i konsulentssystemet), der kan udstedes i 1988 og tidligst indfries i 1989.

Der regnes altså med film til højst 7 mio kr. ialt (1987-priser), hvor gennemsnittet i 1985 var 8,6 mio kr. med en privat andel på 3,7 mio kr. Risikovillig kapital i den foreslåede størrelsesorden ser altså ud til at være til stede, mens det lavere totalbeløb pr. film kan indeholde en bagtanke eller to.

Den hidtidige store private andel er opstået på grund af budgetoverskridelser, som skal afholdes af producenten. I de budgetter, som støtten er bevilget ud fra, er den private andel følgelig langt mindre, i 1985 kun 22%. Budgetoverskridelserne har været jævnt stigende, fra 6% i 1980 til 37% i 1985 (25% hvis *Hodja fra Pjort* grundet specielle forhold regnes fra). Det ændrer ikke ved, at den private andel faktisk blev 43% i 1985, og at kapitalen altså kan skaffes, men overskridelserne tyder på dårlig produktionsstyring. Det udtrykkes i hvert fald i den undersøgelse af filmstøtten, som kulturministeriet fik foretaget hos konsulentfirmaet T. Bak Jensen (udgivet i 1987) forud for lovforslaget.

7 mio. kr. modellen i 50/50 forslaget kan altså være en opfordring til bedre produktionsplanlægning og -styring. Ansvarer herfor er producentens, så måske er producenterne ikke dygtige nok. Problemet kan også bunde i, at producenten i flere tilfælde er blevet koblet for sent på et projekt, samt at FI måske ikke har haft tilstrækkelig kompetence til at vurdere budgetterne (som skal godkendes af FI før der ydes støtte). FI har selv ønsket yderligere eksperthjælp, og i Bemærkningerne til lovforslagets § 4, hvor bestyrelsens overordnede ansvar søges styrket, står der: „I den forbindelse er det fundet ønskeligt at forbedre bestyrelsens beslutsningsgrundlag ved at oprette en stilling for en medarbejder med produktionsøkonomisk ekspertise i sekretariatet”.

Den anden bagtanke kan ligge i forlængelse af TV2, der jo skal hente en god del af sine programmer i film- og videobranchen. Udover programmer alene for TV vil der blive lavet hybridfilm (først biograf, så TV), ligesom Danmarks Radio allerede skyder penge i film gennem Co-Produktionsfonden FI/DR. Og efter modellen fra den engelske Channel Four, der er forbillede for TV2, vil TV2 muligvis søge at fremme lowbudget film. De nævnte 7 mio. kr. er jo ikke kun under det nuværende gennemsnit men også et maksimumsbeløb, i hvert fald for statens 50%.

I øvrigt henvises også i Bemærkningerne til TV-udviklingens gavnlige virkning for filmbranchen generelt, bl.a. „ved at medvirke til en større åbenhed i filmmiljøet, således at projekter i højere grad vil kunne gennemføres ad andre kanaler end de statslige støtteordninger”. Til gengæld nævnes der intet om den private videoudlejning, der jo lukrerer på biograffilmene (der når forholdsvis meget færre penge tilbage til producenterne her end på biografmarkedet) og har en om-

sætning på samme størrelse som hele TV2s budget. En videoafgift kunne dirigere penge tilbage i produktionen, sådan som det praktiseres flere andre steder.

Øvrige ændringer

Bestyrelsens effektivitet skal styrkes, og det skal bl.a. ske ved at afskaffe de hidtidige to brancherepræsentanter og deres suppleanter (det gælder også bestyrelsen for Statens Filmcentral).

Deres arbejde i branchen gør dem ofte inhabile i bestyrelsen, så den tit skifter sammensætning (i praksis må suppleanterne hele tiden deltage, så der kan skiftes rundt, og der således deltager syv i stedet for fem i møderne). Ændringen har formentlig også baggrund i indførelsen af 50/50 systemet, der vel overflødiggør anden brancheindflydelse. Desuden nedlægges filmjuryen, og dens varetægelse af tabsudligningsordningen overgår til bestyrelsen.

Hidtil har der ikke været krævet nogen kvalifikationer i bestyrelsen, mens der nu både hos FI og SFC „lægges vægt på, at medlemmerne tilsammen repræsenterer kulturel, mediemæssig og økonomisk indsigt” (som det også gælder for TV2s bestyrelse). Der er intet krav om filmkendskab – heller ikke for konsulerne på FI eller programredaktørerne på SFC.

Som nævnt opretholdes konsulentordningen, men den individuelle vurdering og indstilling ændres til en kollektiv, som allerede findes i programredaktionen på SFC. Er konsulenterne ikke enige, kan sagen overgives til bestyrelsens afgørelse, så alt for mange kompromisser undgås. Ideen er at sikre grundige kunstneriske vurderinger (ligesom de økonomiske, nævnt ovenfor), samt „at undgå den personfiksering, som den gældende ordning indebærer risiko for” – som det diplomatisk udtrykkes i Bemærkningerne.

Film for børn og unge begunstiges fortsat med 25% af produktionsstøtten, og området styrkes med oprettelse af en ekstra stilling som børnefilmkonsulent. Den hidtidige har både skullet varetage spillefilm på FI og kortfilm i samarbejde med en programredaktør fra SFC i det såkaldte børnefilmråd. Da FI og SFC har forskellig arbejdsform, nedlægges rådet, og FI og SFC får hver sin børnefilmkonsulent, der desuden har den endelige kunstneriske vurdering inden for sit område.

For SFCs vedkommende „præciseres” distributionsopgaverne til ikke kun at gælde institutionerne men også enkeltpersoner. Det skal bl.a. „åbne for distributionen af videoprogrammer i samarbejde med folkebibliotekerne” (som anbefalet af Mediekommisionen) for „at styrke det danske udbud på videoområdet”. Hertil skal særskilt bevilges 7,2 mio. kr. årligt, mens SFCs desperate pengemangel på produktionssiden, hvor færre

penge skal klare stigende omkostninger, ikke søges afhjulpet.

Filmskolen har hidtil fået sine midler fra FI som resultat af bestyrelsens fordeling af den samlede filmbevilling. Selv om skolen har fået stadigt flere penge, er budgettet stramt, og bestyrelsen anbefalede i 1986 i sit oplæg til revision af filmloven, at filmskolen blev en selvstændig institution „og på længere sigt omdannes til en skole for film, TV og video”. Det var også H. P. Clausens holdning i Mediekommisionen, og i lovforslaget får skolen selvstændig status direkte under ministeriet, og bevillingerne øges med 2 mio. kr. årligt.

Biograferne

Biograferne er gennem filmlovgivningens historie gået fra førstepladsen (de gamle biograflove) til sidstepladsen (de nye filmlove) og samtidig fra særbeskatning (ligesom cigaretter og spiritus) med billetafgift og forlystelsesafgift dengang det gik godt til glemsel, nu hvor det går skidt. Der snakkes nu om kompensation til pressen, hvis den mister reklamekroner til TV2, men hvor blev biografernes kompensation af, da TV (endda statsligt TV) overtog hovedparten af deres publikum? Og nu, hvor video kræver sit?

I 1972 blev biografdrift givet fri: bevillingssystemet blev ophævet, og biografkæder, herunder multibiografer, blev tilladt. Der blev indført et tilladelsessystem (varetaget af den stedlige politimyndighed), som blev forenklet i 82-loven og helt er forsvundet i det nye lovforslag – ligesom biograferne, stort set. Her kan bestyrelsen som hidtil yde „støtte til indretning eller modernisering af biografer”, og det er så det.

Bortset fra muligheden for kommunal støtte (som ca. 35% ifølge T. Bak Jensen allerede modtager) henholder forslaget sig til 50/50 systemets populære film, der kan „medvirke til at opretholde biografernes eksistensgrundlag og biografindtægterne som finansieringskilde”. Det vil de formentlig, og det er da et fremskridt, men ingen kan for alvor tro, at det er tilstrækkeligt efter så mange år uden den slags danske film.

Biograferne bør støttes mere systematisk, både fordi film bør ses i biografen og fordi vi ellers ikke på længere sigt har en dansk biografilm, det være sig kunst eller kultur.

Kaare Schmidt

Kilder:

- Frank Henriksen: Biograffilmen i Danmark (1986)
- Biografstatistik (1987)
- Rigsrevisor: Beretning om en undersøgelse af statsstøtten til filmproduktion i en 5-årig periode fra 1979 til 1983 (1986)
- T. Bak Jensen A/S: Konsulentundersøgelse af den offentlige filmstøtteordning (1987)
- Lovforslag nr. L 239: Forslag til filmlov (1987)
- Skriftlig fremsættelse af Forslag til filmlov (1987)
- Det danske Filminstituts skrivelse til kulturministeren vedr. lovrevisionen, af 30. april 1986.
- Det danske Filminstituts årsberetninger
- Statistiske Efterretninger